

อถ นํ ภูมฺมพิกา “กึ เสฏฺฐิ อถโณปิ อมฺหากํ ธีตุ โทโส อตฺถิติ ปุจฺฉิสฺสุ ๑

ครั้งนั้น อ. ภูมฺมพิ ท. ถามแล้ว (ซึ่งเศรษฐี) นั้น ว่า “ข้าแต่เศรษฐี อ. โทษ แห่งธิดา ของเรา ท. แมื่อนั้น มีอยู่ หรือ” ดังนี้ ๑

“นตฺถิ อยุยาติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “ข้าแต่ผู้เป็นเจ้า ท. (อ. โทษ) แห่งนางวิสาขา ย่อมไม่มี” ดังนี้ ๑

“อถ กสฺมา นํ นิทฺโธโส อการณฺน เกหา นิกกชฺฌาเปสฺสิติ ๑

(อ. ภูมฺมพิ ท. กล่าวแล้ว) ว่า “(ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่), อ. ท่าน (ยังบุคคล) ย่อมให้คร่าออก (ซึ่งนางวิสาขา) นั้น ผู้มีโทษออกแล้ว จากเรือน (ด้วยกรรม) อันมิใช่เหตุ เพราะเหตุไร” ดังนี้ ๑

เอวํ วุตฺเต, วิสาขา อาห “ตาทา กิณฺจาปิ มยฺหํ สสุรสฺส วจฺเณน ปจฺมเมว คมนํ น ยุตฺตํ, ปิตา ปน เม อาคมณฺกาลे มม โทโสธฺรณฺตถาย มํ ตุมฺหากํ หตฺถे จเปสฺสิ, ตุมฺहेหิ จ เม นิทฺโธสฺสาโว ฌาโต, อิทานิ มยฺหํ คนฺตุํ ยุตฺตนฺติ ทาสีทาเส (P64) “ยานาทีนํ สชฺชาเปธาติ อาณฺาเปสฺสิ ๑

(ครั้นเมื่อคำ) อย่างนี้ (อันภูมฺมพิ ท. เหล่านั้น) กล่าวแล้ว, อ. นางวิสาขา กล่าวแล้ว ว่า “ข้าแต่พ่อ ท. อ. การไป ก่อนนั้น เทียว ตามคำ ของพ่อผัว ของดิฉัน ไม่ควรแล้ว แมื่ก็จริง, ถึงอย่างนั้น อ. บิดา ของดิฉัน ตั้งไว้แล้ว ซึ่งดิฉัน ในมือ ของ ท่าน ท. เพื่อประโยชน์แก่อันยังโทษของดิฉันให้หมดจด ในกาลเป็นทีมา, ก็ อ. ความที่แห่งดิฉันเป็นผู้มีโทษออกแล้ว อัน ท่าน ท. รู้แล้ว, ในกาลนี้ อ. อันอันดิฉัน ไป ควรแล้ว” ดังนี้ สั่งบังคับแล้ว ซึ่งทาสีและทาส ท. ว่า “(อ. ท่าน ท.) (ยังกัน และกัน) จงให้จัดแจง (ซึ่งพาหนะ ท.) มียานเป็นต้น” ดังนี้ ๑

อถ นํ เสฏฺฐิ เต ภูมฺมพิเก คเหตุวา “อมฺม มยา อชานิตฺวา กถิตํ, ชมาหิ เมติ อาห ๑

ครั้งนั้น อ. เศรษฐี ยึดเอาแล้ว ซึ่งภูมฺมพิ ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า “ดูก่อนแม่ (อ. คำ นั้น) อันเรา ไม่รู้แล้ว กล่าวแล้ว, (อ. เจ้า) จงอดโทษ แก่เรา” ดังนี้ (กะนางวิสาขา) นั้น ๑

“ตาท ตุมฺหากํ ชมิตพฺพํ ตาว ชมาหิ, อหํ ปน พุทฺธสฺสเน อเวจฺจปฺปสนฺนสฺส กุลสฺส ธีตา, น มยํ วินา ภิกฺขุสงฺฆเณน วตฺตาม, สเจ มม รุจฺจยา ภิกฺขุสงฺฆํ ปฏฺชีชฺชติ ลภามิ, วสฺสิสฺสามิติ ๑

(อ. นางวิสาขา กล่าวแล้ว) ว่า “ข้าแต่พ่อ (อ. ดิฉัน) ย่อมอด (ซึ่งโทษ) อัน (อันดิฉัน) พึงอด ต่อท่าน ก่อน, แต่ว่า อ. ดิฉัน เป็นธิดา ของตระกูล อันเลื่อมใสแล้วไม่หวั่นไหว ในพระพุทฺธศาสนา (ย่อมเป็น), อ. ดิฉัน ท. ย่อมเป็นไป เว้น จากหมู่ แห่งภิกษุ หามิได้, ถ้าวว่า (อ. ดิฉัน) ย่อมได้ เพื่ออันปฏิบัติ ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ ตามความชอบใจ แห่งดิฉันไซ้, (อ. ดิฉัน) จักอยู่” ดังนี้ ๑

“อมฺม ตวํ ยถารุจฺจยา ตว สมนฺเณ ปฏฺชีชฺชติ อาห ๑

(อ. เศรษฐี) กล่าวแล้ว ว่า “ดูก่อนแม่ อ. เจ้า จงปฏิบัติ ซึ่งสมณะ ท. ของเจ้า ตามความชอบใจอย่างไร” ดังนี้ ๑

วิสาขา ทสฺพลํ นิมนฺตาเปตฺวา ปุณฺทิวเส นิเวสนํ ปเวเสสิ ๑

อ. นางวิสาขา (ยังบุคคล) ให้ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระทศพล (ยังพระทศพล) ให้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ณเวศน์ ในวันรุ่งขึ้น ๑

นคฺคสมณปิ สตถุ มคารเสฏฺฐิโน เคหคณณาวํ สุตฺวา คนฺตฺวา เหนํ ปริวารตฺวา นิสิตฺสู ๑

แม้อ. สมณะเปลี่ย ท. พังแล้ว ซึ่งความเป็นคืออันสัดจไปสู่เรือน ของเศรษฐีชื่อว่ามิคาระ แห่งพระคาสดา ไปแล้ว
นั่งแวดล้อมแล้ว ซึ่งเรือน ๑

วิสาชา ทกฺขิโนทกํ ทตฺวา “สพฺโพ สกฺกาโร ปฏฺยชาติโต, สสุโร เม อาคนฺตฺวา ทสพฺลํ ปริวิสตฺตติ สาสนํ เปสสิ ๑

อ. นางวิสาชา ถวายแล้ว ซึ่งน้ำเพื่อทักษิณา ส่งไปแล้ว ซึ่งชาวสาสน์ (มีอันให้รู้) ว่า “อ. ลักการะ ทั้งปวง (อันดิฉัน)
ตระเตรียมแล้ว, อ. พ่อผัว ของดิฉัน มาแล้ว จงอังคาส ซึ่งพระทศพล” ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๑

อถ นํ อาคนฺตฺกามํ อาชีวกา “มา โข ตวํ คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกํ คจฺจติ นิวาเรสุ ๑

ครั้งนั้น อ. อาชีวก ท. ห้ามแล้ว (ซึ่งเศรษฐี) นั้น ผู้ใคร่เพื่ออันมา (ด้วยคำ) ว่า “ดูก่อนคฤหบดี (อ. ท่าน) จงอย่าไป
สู่สำนัก ของพระสมณะ ผู้โคตมแล” ดังนี้ ๑

โส “สุณิสสา เม สยเมว ปริวิสตฺตติ ปหิณิ ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น ส่งไปแล้ว (ซึ่งชาวสาสน์) (มีอันให้รู้) ว่า “อ. หญิงสะใภ้ ของเรา จงอังคาส เองนั่นเทียว” ดังนี้ (เป็นเหตุ)
๑

สา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตฺวา, นิฏฺฐิตฺเต ภตฺตกิจฺजे, ปุณฺ เสาสนํ เปสสิ “สสุโร เม อาคนฺตฺวา ธมฺมกถํ
สุณฺหาตฺตติ ๑

(อ. นางวิสาชา) นั้น อังคาสแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ ผู้มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข, ครั้นเมื่อกิจด้วยภัต สำเร็จแล้ว, ส่งไปแล้ว
ซึ่งชาวสาสน์ อีก (มีอันให้รู้) ว่า “อ. พ่อผัว ของดิฉัน มาแล้ว จงฟัง ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม” ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๑

อถ นํ “อิทาหิ อคฺคมนํ นาม อติวีย อยุตฺตนฺติ ธมฺมํ โสตุกามตฺยา คจฺจนฺตํ ปุณฺ เต อาหํสุ “เตนหิ สมณสฺส
โคตมสฺส ธมฺมํ สุณฺนโต พหิสานียํ นิสิตฺตฺวา สุณฺนาทิตฺติ ปุเรตรเมวสฺส คนฺตฺวา สาถิ ปริกฺขิปีสู ๑

ครั้งนั้น (อ. อาชีวก ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. ท่าน) เมื่อฟัง ซึ่งธรรม ของพระสมณะ ผู้โคตม จงนั่งฟัง
ในภายนอกแห่งมาน” ดังนี้ อีก (กะเศรษฐี) นั้น ผู้ (คิด) ว่า “ในกาลนี้ ชื่อ อ. การไม่ไป ไม่ควรแล้ว เกินเปรียบ” ดังนี้
แล้วจึงไปอยู่ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม ไปแล้ว ก่อนกว่า (กว่าเศรษฐี) นั้นนั่นเทียว แวดล้อม
แล้ว ซึ่งมาน ๑

โส คนฺตฺวา พหิสานียํ นิสิตฺติ ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น ไปแล้ว นั่งแล้ว ในภายนอกแห่งมาน ๑

สตฺถา “ตวํ พหิสานิยํ วา นิสิตฺวา ปรกุฑฺเด วา ปรเสเล วา ปรจกฺกวาเพ วา ปน นิสิตฺวา, อหํ พุทฺโธ นาม สกฺโกมิ ตํ มม สพุทฺโธ สาเวตฺตุนฺติ มหาชมฺพุทฺทชนฺธ คเหตฺวา จาเลนฺโต วิย อมตวสฺสํ วสฺสเนนฺโต วิย จ ฐมฺมํ เทเสตฺตํ อญฺญปฺพุทฺธิกา อารมฺมิ ๑

อ. พระศาสดา (ตรัสแล้ว) ว่า “อ. ท่าน จงนั่ง ในภายนอกแห่งมาน หรือ หรือว่า (จงนั่ง) ที่ฝาเรือนของบุคคลอื่น (จงนั่ง) ที่ภูเขาหินอื่น หรือ ก็หรือว่า จงนั่ง ที่จักรวาลอื่น, อ. เรา ชื่อว่า เป็นพระพุทฺธเจ้า (เป็น) ย่อมอาจ เพื่อยังท่านให้ฟัง ซึ่ง เสียง ของเรา” ดังนี้ ผู้ร่ำว่าทรวงจับ ที่ลำต้นของต้นหว้าใหญ่ แล้วจึงให้หวนไหวอยู่ (ด้วย) ผู้ร่ำว่าทรวงยังฝนอันเป็น อมตะ ให้ตกอยู่ด้วย ทรวงเริ่มแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ เพื่อยังทรวงแสดง ซึ่งธรรม ๑

(P65) สมมาสมฺพุทฺธ ปน ฐมฺมํ เทเสนฺเต, ปุโรโต จิตาปิ ปจฺจนฺโต จิตาปิ จกฺกวาฬสฺสํ จกฺกวาฬสฺสํ อติกฺกมิตฺวา จิตาปิ อกนิฏฺฐจฺวาน เติตฺวาปิ “สตฺถา มณฺเฒว โอลฺเกติ, มยฺหเมว ฐมฺมํ เทเสตฺติ วทนฺติ ๑

ก็ ครั้นเมื่อพระสมมาสมพุทฺธเจ้า ทรวงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม, (อ. ชน ท.) ผู้ยืนอยู่แล้ว ข้างหน้าก็ดี ผู้ยืนอยู่แล้ว ข้างหลังก็ดี ผู้ยืนอยู่แล้ว ก้าวล่วง ซึ่งร้อยแห่งจักรวาล ซึ่งพันแห่งจักรวาลก็ดี ผู้ยืนอยู่แล้ว ในภาพชื่อว่าอกนิฏฐะก็ดี ย่อมกล่าว ว่า “อ. พระศาสดา ย่อมทรวงเลดู ซึ่งเรานั้นเทียว, (อ. พระศาสดา) ย่อมทรวงแสดง ซึ่งธรรม แก่เรานั้นเทียว” ดังนี้ ๑

สตฺถา หิ ตํ ตํ โอลฺเกนฺโต วิย เตน เตน สพุทฺธิ สลฺลปฺนฺโต วิย จ โหติ ๑

จริงอยู่ อ. พระศาสดา เป็นร่ำว่าทรวงเลดูอยู่ (ซึ่งชน) นั้น นั้น (ด้วย) เป็นร่ำว่าทรวงเจรจายู่ กับ (ด้วยชน) นั้น นั้น ด้วย ย่อมเป็น ๑

จฺนุทฺปมา กิริ พุทฺธา, ยถา จฺนุโท คคณฺมชฺเฒ จิตฺวา “มยฺหํ อุปริ จฺนุโท, มยฺหํ อุปริ จฺนุโทติ สพุทฺธสตฺตานํ ชายติ; เอวเมว ยตฺถ กตฺถจิ จิตานํ อภิมุขํ จิตา วิย ขายนฺติ ๑

ได้ยืนว่า อ. พระพุทฺธเจ้า ท. ผู้ทรงมีพระจันทร์เป็นเครื่องเปรียบ, อ. พระจันทร์ ตั้งอยู่แล้ว ในท่ามกลางแห่งท้องฟ้า ย่อม ปรากฏ แก่สัตว์ทั้งปวง ท. ว่า “อ. พระจันทร์ (ตั้งอยู่แล้ว) ในเบื้องบน ของเรา, อ. พระจันทร์ (ตั้งอยู่แล้ว) ในเบื้องบน ของเรา” ดังนี้ จันใด, เป็นร่ำว่าทรวงประทับยืนอยู่แล้ว ในที่ที่มีหน้าเฉพาะ (ของสัตว์ ท.) ผู้ยืนอยู่แล้ว (ในที่) แห่งใดแห่ง หนึ่ง (เป็น) ย่อมทรวงปรากฏ จันนั้นนั้นเทียว ๑

อิทํ กิริ เตสํ อลงฺกตสึสํ จินฺหิตฺวา สุณฺณชนอกฺขิณี อุปฺปาณฺตฺวา หทยมฺสํ อุพฺพตเตตฺวา ปรสุสฺสํ ทาสฺตฺถาย ชาลิสฺสทิสํ ปุตฺเต กณฺหาชินาสทิสํ ธิตโร มพุทฺธิสทิสํ ปชาปติโย ปริจฺจชิตฺวา ทินฺนทานสฺสํ ผลํ ๑

ได้ยืนว่า (อ. ผล) นี้ เป็นผล แห่งทาน (อันพระพุทฺธเจ้า ท.) เหล่านั้น ทรวงตัดแล้ว ซึ่งพระเคียร (อันบุคคล) ประดับแล้ว ทรวงควักขึ้นแล้ว ซึ่งพระเนตรเป็นที่หยอดดี ท. ทรวงเพิกขึ้นแล้ว ซึ่งเนื้อแห่งหทัย ทรวงบริจาคนแล้ว ซึ่งพระโอรัส ท. ผู้เช่น กับด้วยพระกุมารพระนามว่าชาลี ซึ่งพระธิดา ท. ผู้เช่นกับด้วยพระกุมารพระนามว่ากัณหาชิโน ซึ่งปชาบดี ท. ผู้เช่นกับ ด้วยพระนางมัทรี ให้แล้ว เพื่อบริโยชน์แก่ความเป็นทาส (ของบุคคล) อื่น (ย่อมเป็น) ๑

มิกคารเสฏฐิปี, ตถาคเต ธมฺมเทสนํ วินิตฺเตนเต วินิตฺเตนเต, พหิสายิ นลินโนว สหสฺสนยปฏิมณฺฑิตะ
โสตาปัตตนิล ปติฏฺฐาย อจลสฺสทฺธาย สมณฺหาโคโต ตีสุ รตนฺสุ นิกฺกงฺโข หุตฺวา สาณิกณฺโณ อุกฺกชิปิตฺวา อาคนฺตฺวา
สุณิสาย ญํ มุขเน คเหตุว “ตวํ เม อชฺชโต ปฏฺฐาย มาตาติ ตํ มาติฏฺฐาเน จเปสิ ฯ”

แม่ อ. เศรษฐีชื่อว่ามิกคาระ, ครั้นเมื่อพระตถาคต ทรงเปลี่ยนแปลงอยู่ ทรงเปลี่ยนแปลงอยู่ ซึ่งพระธรรมเทศนา, นั่งแล้ว
ในภายนอกแห่งม่านเขียว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสตาปัตตนิล อันประดับเฉพาะแล้วด้วยนัยพันทหนึ่ง มาตามพร้อมแล้ว
ด้วยศรัทธาอันไม่หวั่นไหว เป็นผู้มีความสงสัยออกแล้ว ในรัตนะ ท. สาม เป็น ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมมแห่งม่าน มาแล้ว
คาบแล้ว ซึ่งนม ของหญิงสะไภ้ ด้วยปาก ตั้งไว้แล้ว (ซึ่งนางวิสาข) นั้น ในตำแหน่งแห่งมารดา (ด้วยคำ) ว่า “อ. เจ้า
เป็นมารดา ของเรา (จงเป็น) จำเดิม แต่วันนี้” ดังนี้ ฯ

ตโต ปฏฺฐาย มิกคารมาตา นาม ชาตา ฯ

(อ. นางวิสาข นั้น) เป็นผู้ชื่อว่ามิกคารมารดา เกิดแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ฯ

ปจฺจมาเค ปุตุตํ ลภิตฺวา “มิกาโรติสฺส นามํ อกาลิ ฯ”

(อ. นางวิสาข) ได้แล้ว ซึ่งบุตร ในกาลอันเป็นส่วนในภายหลัง ได้กระทำแล้ว (ซึ่งคำ) ว่า “อ. มิกคาระ” ดังนี้ ให้เป็นชื่อ
(ของบุตร) นั้น ฯ